

УДК 78.03 (477): 781.61

Прокопович Т.Ю.

Рівненський державний гуманітарний університет

МІСТЕРІЯ «РАНОК ЗЕМЛІ» ОЛЕГА ТРОФИМЧУКА: ІНТЕРТЕКСТУАЛЬНІ ПАРАЛЕЛІ

Прокопчук Т.Ю. Містерія «Ранок Землі» Олега Трофимчука: інтертекстуальні паралелі. У статті розглядається інтертекстуальність містерії «Ранок Землі» Олега Трофимчука для читця, соло народного голосу, камерного хору та українського оркестру народних інструментів. Виявлено, що міфологічне уявлення про духовну цілісність світу та гармонізацію життя людини із космічними біоритмами втілено у оркестрово-хоровому опусі через полілог культур: архаїчна — сучасна, світова — національна, професійна — народна, художня — медична. У синкретизмі авторського вислову О. Трофимчука відчутно відбився вплив тенденцій українського музичного постмодернізму. Художній синтез проявляється у поєднанні музичної і театральної жанровості; інтонаційного фонду українського фольклору і масової пісні ХХ століття; формотворчих принципів неофольклоризму і символізму; народної і академічної манери виконавства.

Ключові слова: український оркестр народних інструментів, містерія, інтертекстуальність, постмодернізм, неоміфологізм.

Прокопчук Т.Ю. Мистерия «Ранок Землі» Олега Трофимчука: интертекстуальные паралели. В статье рассматривается интертекстуальность мистерии «Утро Земли» Олега Трофимчука для чтеца, соло народного голоса, камерного хора и украинского оркестра народных инструментов. Установлено, что мифологическое представление о духовной целостности мира и гармонизации жизни человека с космическими биоритмами воплощено в оркестрово-хоровом опусе через полилог культур: архаичная — современная, мировая — национальная, профессиональная — народная, художественная — медицинская. В синкретизме авторского высказывания А. Трофимчука отразилось влияние тенденций украинского музыкального постмодернизма. Художественный синтез проявляется в сочетании музыкальной и театральной жанровости; интонационного фонда украинского фольклора и массовой песни ХХ в.; формирующих принципов неофольклоризма и символизма; народной и академической манеры исполнения.

Ключевые слова: український оркестр народних інструментів, містерія, інтертекстуальність, постмодернізм, неоміфологізм.

Prokopovych Tetiana. Mystery «Earth Morning» of Oleh Trohymchuk: intertextual parallels. The mystery's intertextuality of «Earth Morning» of Oleh Trohymchuk for a reader, solo of folk voice, chamber choir and Ukrainian orchestra of folk instruments is examined in the paper (2010). Undoubtedly, the verbal row forms the visionary concept of the work which selectively composed from various sources: the hymns of Rigveda (translation of Lesya Ukrainka), folk text of ancient carol, cyfronas and zvukonas from author's method of information therapy "Living Word" of O. Filatovych, hymn of Arharvavedy (translation of V. Shayan). It is important that the solar cosmism unites a wide range of poetical texts. So, the mythological idea of spiritual integrity of the world and harmonization of human's life with space biorhythms is introduced in an orchestral-choral opus through polylogue of cultures: archaic-modern, world-national, professional-folk, and artistic-medical. The original artistic text appears on crossing of the different sign systems and with meaningful semantic parallels of spiritual and practical phenomena.

The influence of trends of Ukrainian musical postmodernism significantly reflects in syncretism of author's statement of O. Trohymchuk. The musical and vision, genre and stylistic, compositional and dramatic levels of music text are opened in its aesthetic coordinates. Artistic synthesis appears in connection of musical and theatrical genre, intonation fund of Ukrainian folklore and mass song of XX century; form-building principles of neofolklorism and symbolism; folk and academic manner of performance. Moreover, the associative connotations significantly expand the semantic potential of musical work. They appear by the composer's appealing due to semantically meaningful mythological symbols and archetypes. For example, the mythologeme of World Tree is projected on timbre and hum of the sound space: orchestra (low) — solo of human voice (medium) — choir (upper) worlds of the Universe. Seven sections of the mystery, fragmentation of the music evolution, intonation and thematic arches generally reproduce the Time continuum of the Universe.

Thus, the trends in the author's text in memory culture are one of the attempts to find spiritual harmony in the modern world.

Keywords: Ukrainian orchestra of folk instruments, mystery, intertextuality, post-modernism, neomythologism.

Постановка проблеми. Процес академізації народно-інструментального виконавства іманентно розширює жанрово-стильову паліт-

ру оркестрового репертуару. Зайнявши власну нішу в сучасному музичному мистецтві України і довівши свою життєздатність, творча діяльність народно-оркестрових колективів забезпечує сприятливі умови для суттєвої зміни своїх репертуарних пріоритетів. «Оркестр народних інструментів — небачений у світовій музичній культурі творчий організм, він потребує неабияких самобутніх ідей», — визнає сучасний композитор Віктор Власов [3, с. 96].

В культурних реаліях сьогодення помітно оновлюються і урізноманітнюються репертуар українських оркестрів народних інструментів. Поряд із аранжуванням фольклорного матеріалу творчі колективи все частіше залучають до виконання естрадно-джазові композиції. Суттєво прогресує композиторська творчість у сфері народно-інструментального мистецтва, використовуючи його самобутній темброво-фактурний потенціал для втілення індивідуальних художніх концепцій. Цілком закономірно репертуарний список професійних і навчальних оркестрів поповнюється оригінальними творами сучасних авторів, певною мірою витісняючи більш популярні у попередній період перекладення зарубіжної і вітчизняної музичної класики.

Репертуарні тенденції в сучасній народно-оркестровій музиці різнобічно висвітлені у працях В.Гуцала, І.Мариніна, Л.Пасічник. Слушно зауважує Т.Сідлецька про вагому роль у розвитку і оновленні жанрово-стильового фонду народно-оркестрової музики керівників творчих колективів [6]. Серед них нерідко нині зустрічаємо мультимузикантів, в одній особі — диригентів, виконавців, композиторів, учених, методистів, ентузіастів-просвітителів. Їхній досвід диригентської роботи із оркестром народних інструментів надає широкі можливості для творчих експериментів, інспірує створення художньо вартісних опусів.

Композиторський доробок Віктора Гуцала, Бориса Міхеєва, Анатолія Дубини, Віктора Дмитренка останнім часом перебуває у царині дослідницьких інтересів науковців. Заслуговують на докладне вивчення композиції Олега Трофимчука, доцента кафедри народних інструментів Інституту мистецтв Рівненського державного гуманітарного університету, кандидата мистецтвознавства, художнього керівника і диригент навчально-творчого колективу — українського народного оркестру ІМ РДГУ. Виконання його творів уже привернуло увагу публіки та визнання фахівців (I-а премія на Міжнародному кон-

курсі ім. В. Золотарьова у Нью-Йорку, 2008 р.). Разом з тим, народно-оркестрова творчість О. Трофимчука ще не має належного висвітлення у музикознавстві, що зумовлює актуальність статті.

Розгляд інтертекстуальних зв'язків в містерії «Ранок Землі» О. Трофимчука становить **мету даної наукової розвідки**, реалізація якої передбачає вирішення наступних завдань: 1) проаналізувати тематично-композиційні особливості втілення у творі релігійно-філософської теми духовного оновлення особистості; 2) виявити інтонаційно-образні та жанрово-стильові зв'язки авторського тексту із різними культурними контекстами – фольклорною архаїкою і композиторським мовленням.

Об'єктом наукової студії є жанрово-стильова динаміка української народно-оркестрової музики початку ХХІ століття, відповідно предметом вивчення обрано різноманітні прояви «тексту у тексті», що наповнюють смислом містерію «Ранок Землі» О. Трофимчука.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. З'ясуванню міжтекстової взаємодії у музичних творах сучасних українських авторів як властивості постмодерного художнього мислення присвячено низку досліджень (О. Берегова, Л. Кияновська, О.Козаренко, І. Коновалова, Б. Сюта, Є. Харченко). О.Берегова зазначає, що в композиторській практиці нині легітимним є «мистецтво цитування, авторського монтажу фрагментів різних художніх текстів» [2, с.15]. Є. Харченко вважає, що «теоретичною основою сучасної інтертекстуальної парадигми стало осмислення культури як тексту — багатошарової реальності, збереженої у пам'яті культури завдяки різноманітним системам знаків та їх значень, здатних бути посередником між смислотворчим універсумом людини й збереженими в текстах культурними духовно-практичними феноменами» [10, с.12]. Враховуючи вищезазначені методологічні положення варто розглянути оркестрову партитуру О. Трофимчука.

Основний зміст. Містерія «Ранок землі» — оркестрово-хоровий опус для читця, соло народного голосу, камерного хору і українського народного оркестру — написана і вперше прозвучала у 2010 році. Авторський задум втілили у живу звукову матерію молоді виконавці — навчально-творчий колектив ІМ РДГУ (кер. О. Трофимчук), камерний хор «Лукаш» Рівненського міського будинку культури (кер. Г.

Івченко), солісти — Маргарита Рагімова (сопрано) і Олег Ягелюк (читець). За виконавським складом музична композиція зібрала на сцені артистів різних видів мистецтва (музичного, театрального) і манер музикування (академічного, фольклорного). У синкретизмі художнього вислову містерії О. Трофимчука відчутно відбився вплив тенденцій українського музичного постмодернізму, в естетичних координатах якого розкривається музично-образний, жанрово-стильовий і композиційно-драматургічний рівні нотного тексту.

Жанрова належність твору та його назва нарошують інтертекстуальні відсилання. Так жанрове означення «містерія» (від. гр. *mysterion* — таємниця) може викликати конотаційні зв'язки із музикою О.Скрябіна, або ж наводить на ряд суміжних інтерпретант, пов'язаних із релігійними ритуально-обрядовими формами. Додатковий значеннєвий імпульс отримуємо в зіставленні жанру із назвою твору. Містерія «Ранок Землі» у культурно компетентного реципієнта викличе семантико-конотаційну арку між елевсінськими містеріями на честь богині Деметри і першою частиною балету «Весна священна» І.Стравінського («Поцілунок землі»). В кожному разі код архаїчної релігії з її таємничою силою Природи і магічним зв'язком між людиною та життєдайною енергією вищих сутностей активно впливає на смислове поле тексту музичного твору.

Варто зазначити, що в розмаїтті векторів українського музичного постмодернізму відчутне звернення композиторів до глибинних історико-культурних пластів, прадавнього пантеїзму і віталізму. Серед стильових пошуків вітчизняних композиторів 80-90-х років ХХ століття Н.Гречуха виділяє у своєму дисертаційному дослідженні неоміфологічні тенденції [4]. Духовне удосконалення особистості через усвідомлення єдності макро- і мікрокосмосу, втаємничення людини в природу і налагодження гармонійного життя у біоритмах Всесвіту - в цьому концептуальному ключі прочитується образність музичних композицій початку ХХІ століття — містерії «Колискова очерету» І.Алексійчук, фольк-концерту «Крокове колесо» Г.Гаврилець, містерії «Ранок Землі» О.Трофимчука. Це один із способів актуалізації в українському суспільстві проблеми місця і ролі людини у екосистемі планети Земля, у фокусі розв'язання якої пересікаються екологічна і етнічна свідомість.

Значною мірою образна концепція твору О. Трофимчука обумовлена вербальним рядом, який селективно компонується із різних джерел: гімни з Рігведи у перекладі Лесі Українки [7], гімн з Архарваведи у перекладі Володимира Шаяна [11], фольклорний текст прадавньої колядки, цифрони та звукони з авторської методики інформаційної терапії «Живе Слово» Олександра Філатовича [9]. Широкий діапазон поетичних текстів єднає солярний космізм — уявлення про світлове начало буття людини, гармонізацію довкілля з космічними ритмами Світила. Цікаво, що поклоніння Сонцю і культ сонячної енергії, сягаючи у глибини давніх (ведичних і східнослов'янських) вірувань, оригінально трансформується у сучасній вербально-сугестивній лікувальній технології.

Нарешті, в авторському задумі наявні семантичні паралелі із модернізмом, уособлені в перекладацькій праці Лесі Українки і Володимира Шаяна. А на підтестовому рівні проступає «сонячний кларнетизм» П. Тичини, «осяйний талант» Л. Ревуцького. Загалом, солярна міфологема в творчості українських митців першої третини ХХ століття знаменувала інтелектуально-духовні шукання нової моралі і оновленого світогляду, який Леся Українка означила як «гармонію не тільки людського, але й всесвітнього життя» [8, с. 191]. Відомо, що Володимир Шаян виступив проповідником українського неоязичництва, у сфері міфологічних універсалій відкривши етнічну релігію [11]. В соціокультурному контексті початку третього тисячоліття митець знову прагне художньо розвинути ідею високої духовності — гармонізації життя особистості як частини макрокосмосу.

Зосереджуючись на цій образно-тематичній канві О. Трофимчук залучає різноманітні звукові ресурси, які наділяє архетипними символами і фольклорно-міфологічними алюзіями. Так, дуальна взаємодія чоловічого і жіночого начала, яка є початком світотворення, проектується на партію читця і соло народного голосу (сопрано). Поглиблює міфологічну опозицію, а, одночасно, урівноважує її у цілісність, неінтонована речитація літературного тексту читцем (сила енергії Сонця) на противагу сопрановій кантилені (плодючість Землі). Так само композитор використовує протиставлення народної (соло) і академічної (хор) манери співу, які репрезентують змішану національну вокально-виконавську традицію, а в сенсі міфологічної семантики інтерп-

ретуються як єдність людини/мікрокосмосу і Всесвіту/макрокосмосу.

Певне смислове навантаження викликає темброфонічність виконавських груп (оркестр, сольний і хоровий спів), які неначе уособлюють універсальну триєдину концепцію світобудови. Модель Всесвіту — міфологема світового Дерева — відтворюється у темброво-виконавських прийомах і поглиблена музично-тематичним комплексом. Так народний музичний інструментарій пов'язується із нижнім світом, що підтримує земну твердь і небосхил. Середній, земний світ, виділяється у соло людського голосу. Хорове звучання втілює верхній світ, божественний. Побіжно слід зауважити, що підкреслюючи космогонічне значення колективного співу, композитор апелює до глибинного духовного архетипу «хор», етимологія якого, за спостереженням О. Бенч, «пов'язана з теонімом Хорс» [1, с.16]. Отож «родословна» хору від солярного божества слов'янського пантеону вводиться у образно-смысловий ряд музичної композиції О. Трофимчука.

Темброва палітра українського народного оркестру й фактурні рішення цілком відповідають втіленню у звуковій матерії семантично значущих міфологічних символів і наводять на стильові паралелі. В оркестровій партитурі композитор широко використовує звукозображальний арсенал, споріднений із стилістикою І. Стравінського [5]. Специфічні засоби виразності головної партитури ХХ століття («Весна священна»), творчо переосмислені багатьма композиторами сучасності, підпорядковуються драматургічним рішенням містерії «Ранок Землі» О. Трофимчука.

Насамперед оркестрова партитура фактурно поліпластова. Свобода лінійних нашарувань, організованих за принципом амебейної композиції (паралельний розвиток мотивів), немов відтворює багатосаровий космічний універсум. Партії дерев'яних духових (флейта, гобой, кларнет) наповнюють звуковий простір ефіром первісної природи. Вдало використаний композитором тембр бандури в різноманітних інтонаційно-ритмічних комбінаціях секунди (великої та малої) озвучує таємничість потойбіччя. Прийоми гри (глісандо, форшлаги, трелі) у струнних інструментів (скрипкова група, цимбали, кобзи) додають оркестровій партитурі містично-магічного колориту. Епізодичне використання партії баяна у оркестровому tutti передусім підсилює групу деревинних духових і не виконує функції індивідуального темб-

ру. Роль ударних інструментів, зокрема, оркестрових дзвонів зводиться до колористичного ефекту — своєрідний відлік космічного Часу.

Відчуття міфологічного часо-простору в містерії «Ранок Землі» виникає у процесі розгортання музичного матеріалу. Принцип кадрового монтажу («зміна тематичних контрастів, сполучених по типу калейдоскопа» [5, с.231]) визначає структурно-композиційну організацію твору О. Трофимчука. Моделювання часового континууму Всесвіту, де зникається початок і кінець, минуле і майбутнє, передбачає фрагментарність звукового потоку, який лінійно не розвивається, а, скоріше, змінюючи один одного, утворює цілісність.

На рівні музичної форми твору виявляється своєрідне втілення сакральної числової символіки. Сім розділів музичної композиції певною мірою відбиває міфологічне уявлення про семичленну структуру Космосу. Так само, організація вербально-музичного матеріалу вміщує міфологічно-символічний сенс.

I-й розділ (гімн до найвищого духа *Pramatma* [R.V. 10.129]) — ведійська оповідь створення світу – лапідарно відтворена у вільній інтонаційно-ритмічній рецитації читця на фоні розрідженого оркестрового звучання (пан-флейта, бандура, оркестрові дзвони). Інтонація секунди — в горизонтальному (пан-флейта) і вертикальному (бандура) звучанні — набуває ролі знаку-символу першопочатку. Секундовий висхідний мотив (e1-fis1), подібно ембріону, розвивається у мелодичну лінію, яка з кожним новим обертом збільшує амбітус фраз, досягаючи в кульмінації октавного діапазону. Наприкінці розділу у музичну тканину включається низхідний рух квінт у хорі на мурмурандо, неначе довершуючи міф — творіння космічного універсуму.

II-й розділ (архаїчна колядка) — давньослов'янський космогонічний міф винахідливо розгортається у міксованій звучності соло жіночого народного голосу і камерного хору у поєднанні із оркестровими тембрами дерев'яних духових (флейта, гобой, кларнет), цимбалів, скрипкової групи і кобз. Характерно, що авторський мелодичний матеріал наближений до фольклорних пісенних джерел: квінтовий діапазон мотивів, колоподібний інтонаційний контур поспівки, остинатність і варіантність розвитку, ладова модальність. Енергія першотворення пульсує у поліпластовій оркестровій фактурі, в якій одночасно звучать двотактові поспівки з різними інтонаційними варіантами та рит-

мічними малюнками (спочатку розділу — 4 лінії, а наприкінці — 9).

III-й розділ (інструментальний) — оркестрове tutti ніби відтворює атмосферу ритуально-обрядової практики первісного суспільства. Інтонаційну основу розділу складає мотив у межах кварта, який варіабельно перетворюється і виявляє семантику заклику-заклинання. Кварта також виділяється як конструктивний елемент вертикалі — остинатні поспівки в лінійних пластах співвідносяться переважно по квартам. Підкреслити магічний колорит вдається через виконавські прийоми глісандо, трелі, а також завдяки метро-ритмічним збоєм (зміна метру — 4/4, 3/4, 4/4, 7/8).

IV-й розділ (13 і 10 цифрона; 22 звукона) — сугестивний вербальний текст О.Філатовича, який декламується читцем, співвідноситься із пісенно-танцювальною жанровістю оркестрового звучання. Терцева поспівка, споріднена із дитячим пісенно-ігровим фольклором варіантно-варіаційно розвиваючись поступово нарощується у партіях дерев'яних духових (гобой + флейта + кларнет). Натомість, контрапунктичний танцювальний мотив у цимбалів поволі поглинає рівномірно пульсуюче оркестрове tutti, до якого приєднуються сонорні секундні гона у хорі.

V-й розділ (2 строфи з гімну жерців Вогню з Архарваведи) — ведійський гімн-замовляння у хоровому звучанні виявляє близькість музичного тематизму із українським фольклором. Грайливо-бодьорій ритмоінтонаційній формулі у партії сопрано підпорядковується остинатне квінтово-квартове співзвуччя інших хорових голосів. Цей колористичний ефект викликає алузії із народним виконавством, а водночас додає свіжості образу. Оркестровий супровід підсилює природно-натуральний відтінок. Цьому сприяє тональність розділу (A-dur), яка дозволяє грати на струнних інструментах з відкритими струнами, акустично збагачуючи темброве забарвлення.

VI-й розділ (гімн до Сонця [R.V.1.50]) — поклоніння Сонцю давніх аріїв, молитовне звернення до Світила, озвучує піднесено-велична декламація читця. Дуєт пан-флейти і віолончелі на фоні рівномірно-ритмічного остинато (F) цимбалів створює містичну атмосферу. Драматургічно важливою є інтонаційно-фактурна арка між першим і шостим розділами. Висхідна секунда знову відграє роль «інтонаційної зародку». Хоча в цьому розділі мелодичній лінії у флейти вторить

віолончель. Терцева і секстова втора в інструментальному дуеті викликає спорідненість із народним музикуванням. Також вибудовується паралель між символікою оркестрових дзвонів у I-му розділі (відлік часу Вічності) і цимбалів у VI-й розділі (серцебиття людини).

VII (3-я строфа гімну жерців Вогню з Архарваведи) — ведійське сонцепоклонництво і міфологічна формула союзу сонця і землі як символу благополуччя людини оформлюється у апофеозне повнозвуччя хору та оркестрового tutti. Насамперед варто звернути увагу на семантику музичного тематизму — стверджувальний поступовий висхідний рух від V ст. до III ст. (A-dur), ритмічна пружність мелодії та підкреслення її вершини синкопою, плакатний виклад і монолітність фактури — цілком увиразнює демократичну жанровість масової пісні. Типові інтонації як носії радісного життєствердження і гімнічності немов засвідчують нескінчену глибину культурних значень музичних образів.

Твір завершується славильно-величальним утриманням тоніки Ля-мажору, виразно нагадуючи про семантику кольору (за синестезійною системою О. Скрябіна — зеленого, а М. Римського-Корсакова — ясного, кольору весни і вічної молодості).

Висновок. Отже, «розкодування» інтертекстуального простору містерії «Ранок Землі» О. Трофимчука, до якого залучено знаки-символи міфології, фольклору, літератури, музики, театру, медицини має важливе значення для розкриття філософсько-етичного підтексту вокально-оркестрового твору. Скерованість у авторському тексті на пам'ять культури є однією із спроб пошуку духовної цілісності у сучасному світі, а водночас засвідчує приналежність музичного артефакту до українського постмодернізму.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бенч-Шокало О. Український хоровий спів: Актуалізація звичаєвої традиції: навч. посіб. Київ: Український світ, 2002. 440 с.
2. Берегова О. Тенденції постмодернізму в камерних творах українських композиторів 80–90-х рр. XX ст.: автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства. Київ: НМАУ, 2000. 20 с.
3. Власов В. Оригінальний репертуар оркестру народних інструментів як фактор визначення специфіки жанру // Академічне мистецтво оркестрів народних інструментів і капел бандуристів спеціальних музичних вузів України: тези Всеукраїнської науково-теоретичної конференції (2 грудня 2005 р.). Київ:

НМАУ, 2005. С. 72–78.

4. Гречуха Н. Неоміфологічні тенденції в хоровому мистецтві України 80–90-х років ХХ століття: автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства. Київ: КНУКіМ, 2007. 22 с.

5. Демченко А. У истоков ХХ века (к 100-летию «Весны священной»). Проблемы музыкальной науки. 2013. № 2 (13). С. 230–234.

6. Сідлецька Т. Особливості розвитку репертуару народно-оркестрових колективів на сучасному етапі. Актуальні питання культурології. 2011. Вип. 11. С. 56–60.

7. Українка Леся. Поеми. Поетичні переклади // Зібрання творів: у 12 т. Київ: Наукова думка, 1975. Т. 2. 368 с.

8. Українка Леся. Утопія в белетристиці // Зібрання творів: у 12 т. Київ: Наукова думка, 1977. Т. 8. С. 155-198.

9. Філатович О. Фундаментальне Живе Слово. Універсальні форми. Київ: Інститут метафізичний досліджень Перехід ІV, 2015. 20 с.

10. Харченко Є. Інтертекстуальність в українській музиці двадцятого століття: інтонація, жанр, стиль: автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства. Київ: ІМФЕ ім. М. Т. Рильського, 2011. 20 с.

11. Шаян В. Віра предків наших. Гамільтон: Об'єднання Української Рідної Віри, 1987. Т. 1. 893 с.

REFERENCES

1. Bench-Shokalo O. Ukrainskyi khorovyi spiv: Aktualizatsiia zvychaievoi tradytsii [The Ukrainian choir singing: updating of the customary tradition]. Kyiv: Ukrainskyi svit, 2002. 440 p.

2. Berehova O. Tendentsii postmodernizmu v kamernykh tvorakh ukrainykykh kompozytoriv 80–90-kyh rr. XX st.: avtoref. dys. ... kand. mystetstvoznavstva: 17.00.03 [Trends of post-modernism in the chamber works of Ukrainian composers of 80–90 years of the XXth cent.]. Kyiv: NMAU im. P. I. Chaikovskoho, 2000. 20 p.

3. Vlasov V. "Oryhinalnyi repertuar orkestru narodnykh instrumentiv yak faktor vyznachennia spetsyfiky zhanru" [The original repertoire of the orchestra of folk instruments as a factor determining the specificity of genre]. In Akademichne mystetstvo orkestriv narodnykh instrumentiv i kapel bandurystiv spetsialnykh muzychnykh vuziv Ukrainy: tezy Vseukrainskoi naukovo-teoretychnoi konferentsii (2 hrudnia 2005 r.) [The academic art of orchestra of folk instruments and the bandura-players chapels of the special musical institutions of Ukraine]: abstracts of All-Ukrainian scientific-theoretical conference. Kyiv: NMAU im. P. I. Chaikovskoho, 2005, pp. 72-78.

4. Hrechukha N. Neomifolohichni tendentsii v khorovomu mystetstvi Ukrainy

- 80–90kh rokiv XX stolittia: avtoref. dys. ... kand. mystetstvoznavstva: 17.00.03 [The neo-mythological trends in the choir art of Ukraine in 80–90 years of the XXth century]. Kyiv: KNUKiM, 2007. 22 p.
5. Demchenko A. "U istokov XX veka (k 100-letiyu «Vesny svyashchenoy»)" [At the origins of the XXth century (to the 100th anniversary of the "Sacred Spring")]. Problemy muzykalnoy nauki [The problems of musical science], no. 2 (13)(2013): 230-234.
6. Sidletska T. "Osoblyvosti rozvytku repertuaru narodno-orkestrovkyh kolektyviv na suchasnomu etapi" [The features of the repertoire development of folk orchestral ensembles at the present stage]. Aktualni pytannia kulturolohii [Actual issues of cultural studies], no. 11 (2011): 56-60.
7. Ukrainka Lesia. "Poemy. Poetychni pereklady" [Narrative poems. Poetic translations]. In: Zibrannia tvoriv: u 12 t. [Collected works]: 12 vol. Kyiv: Naukova dumka. 1975. Vol. 2. 368 p.
8. Ukrainka Lesia. "Utopiia v beletrystytsi" [Utopiia in belles lettres]. In: Zibrannia tvoriv: u 12 t. [Collected works]: 12 vol. Kyiv: Naukova dumka, 1977. Vol. 8, pp. 155-198.
9. Filatovych O. Fundamentalne Zhyve Slovo. Universalni formy [The Fundamental Living Word. The universal forms]. Kyiv: Instytut metafizychnyi doslidzhen Perehid IV, 2015. 20 p.
10. Kharchenko Ie. Intertekstualnist v ukrainskii muzytsi dvadtsiatoho stolittia: intonatsiia, zhanr, styl: avtoref. dys. ... kand. mystetstvoznavstva: 17.00.03 [Intertextuality in Ukrainian music of the twentieth century: intonation, genre, style]. Kyiv: IMFE im. M. T. Rylskoho, 2011. 20 p.
11. Shaian V. Vira predkiv nashykh [The faith of our ancestors]. Hamilton: Ob'iednannia Ukrainskoi Ridnoi Viry, 1987. Vol. 1. 893 p.